

แรงจูงใจและโอกาสที่จะเปลี่ยนสายการเรียนของนักเรียนสายสามัญเพื่อศึกษาต่อ อุดมศึกษาหลักสูตร 2 ปี (ปวส.)*

Incentives and Opportunities to change general track students for continue studying
in Vocational Higher Education

ธิดิมา พลัฒ์พลัง¹

สุวิมล เสงพัฒนา²

บทคัดย่อ

บทความนี้วิเคราะห์แรงจูงใจและโอกาสที่จะเปลี่ยนสายการเรียนจากสายสามัญเป็นสายอาชีวศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ปวช.) และศึกษาต่ออุดมศึกษาหลักสูตร 2 ปี (ปวส.) ของนักเรียนสายสามัญ สํารวจข้อมูลปฐมภูมิจากนักเรียนสายสามัญจำนวน 421คน วิเคราะห์โดยใช้สถิติพรรณนาและสมการถดถอยโลจิสติก พบว่า นักเรียนกลุ่มครัวเรือนยากจนร้อยละ 64 มีความสนใจต่อมาตรการทางการคลัง (ทุนให้เปล่า) และมาตรการทางการศึกษา (โอนหน่วยกิต) ร่วมกัน ซึ่งกลุ่มนักเรียนสายสามัญที่มีฐานะยากจน หรือมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (เกรดเฉลี่ย) ต่ำ จะมีแนวโน้มสนใจที่จะเปลี่ยนไปเรียนสายอาชีวศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ปวช.) และอุดมศึกษาหลักสูตร 2 ปี (ปวส.) ดังนั้นการเพิ่มสัดส่วนผู้เรียนสายอาชีวศึกษาให้ได้ตามเป้าหมายในการปฏิรูปการศึกษารอบสอง ควรลดสัดส่วนผู้เรียนสายสามัญ โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนยากจนในชนบท

คำสำคัญ: สายสามัญ สายอาชีวศึกษา อุดมศึกษาหลักสูตร 2 ปี (ปวส.)

* ปรินญาณีพนธ์ปรัชญาคุณัญญ์บัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์ สำนักวิชาเศรษฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พ.ศ. 2557

¹ นิสิตปริญญาเอก สาขาเศรษฐศาสตร์ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

² อาจารย์ สำนักวิชาเศรษฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ที่ปรึกษาปรินญาณีพนธ์)

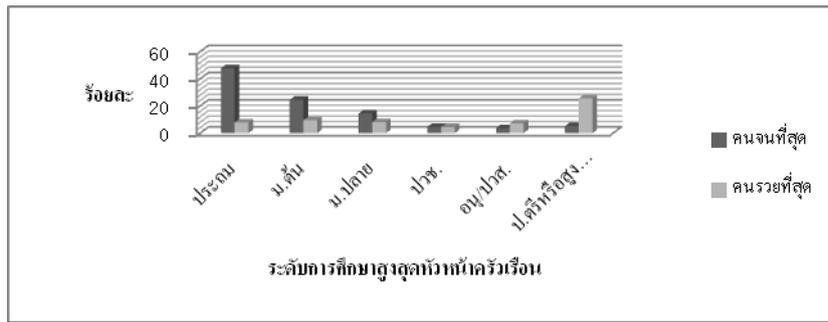
Abstract

This paper was analyzed incentives and opportunities to change from general track to vocational track in High school and continue studying in Vocational Higher Education (VHE) of general track students. The data were surveyed of 421 households' students and analysis by using descriptive statistics and logistic regression equation found that 64 percent of poor households' students had attention the fiscal measure (free fund) and educational measures (transfer credit), the poor households' students or low GPA students will have a tendency to change to vocational in High School and VHE. So the proportion of vocational education learners be increased to meet the education reform round 2 and should reduce the proportion of general education by the target group is a poor rural student.

Keyword : general track vocational track Vocational Higher Education (VHE)

1. บทนำ

การศึกษาเป็นการกระบวนกรสร้างและสะสมทุนทางปัญญา ความรู้ และทักษะแก่มนุษย์ เพื่อส่งเสริมผลิตภาพและความสามารถหารายได้ตลอดช่วงชีวิต และมีบทบาทสำคัญต่อการเลื่อนชนชั้น อย่างไรก็ตามโอกาสการศึกษาของคนไทยแตกต่างกันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็ก/เยาวชนในครัวเรือนยากจน จากข้อมูลครัวเรือนของสำนักงานสถิติแห่งชาติปี 2554 พบว่า ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนและสถานะทางเศรษฐกิจ (จน/รวย แบ่งเป็น 5 ระดับ) มีความสัมพันธ์กันในทิศทางตรงกันข้าม (ภาพประกอบ 1) ผลการวิจัยเกี่ยวกับอัตราผลตอบแทนของการศึกษา พบว่า การศึกษาระดับอุดมศึกษา(หลักสูตร 4 ปี)ให้ผลตอบแทนสูง ในขณะที่การอุดมศึกษาหลักสูตร 2 ปี ให้อัตราผลตอบแทนต่ำ (นิพนธ์ พัวพงศกรและคณะ,2555) แต่ค่าใช้จ่ายการลงทุนในหลักสูตร 2 ปี ต่ำกว่า 4 ปี (อ้างอิงเกณฑ์กำหนดวงเงินกู้ กยศ. ปี 2556) ทางเลือกการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาหลักสูตร 2 ปี (สายอาชีพศึกษา) จึงอาจจะเป็นตัวเลือกที่เหมาะสมสำหรับคนจนเนื่องจากเวลา ค่าเสียโอกาสต่ำและค่าใช้จ่ายการศึกษาต่ำกว่า

ภาพที่ 1 การกระจายรายได้และระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน 2554

ที่มาข้อมูล : การสำรวจครัวเรือนของสำนักงานสถิติแห่งชาติ SES 2554 (คำนวณโดยผู้เขียน)

เมื่อพิจารณาแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2559) ระบุความต้องการแรงงานทักษะชั้นกลาง (ปวช. และปวส.) เป็นส่วนใหญ่ ขณะที่ระบบการศึกษาไทยเน้นผลิตด้านอุดมศึกษา (สายสามัญ) มากกว่าสายอาชีวศึกษา (สายอาชีพ) โดยในปีการศึกษา 2553 มีสัดส่วนนักเรียนสายอาชีวศึกษาและสายสามัญศึกษาเท่ากับ 36.5 : 63.5 อีกทั้งผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษาส่วนใหญ่ (ร้อยละ 75) จะเรียนต่อปริญญาตรี เนื่องจากได้รับค่าตอบแทนหรือเงินเดือนสูงกว่าจบอาชีวศึกษาและเรียนในสาขาที่ไม่ตรงกับสาขาที่จบอาชีวศึกษา คงเหลือผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษาเข้าสู่ตลาดแรงงานเพียงร้อยละ 25 (นิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ, 2555)

บทความนี้ต้องการกำหนดนโยบายเพิ่มสัดส่วนผู้เรียนสายอาชีวศึกษา และลดสัดส่วนผู้เรียนสายสามัญเพื่อให้ได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยที่รัฐบาลเข้ามามีบทบาทเพิ่มโอกาสการศึกษาในระดับอุดมศึกษาให้ครัวเรือนยากจน จำลองการใช้มาตรการการคลังเพื่อการศึกษา(ทุนให้เปล่า) และมาตรการทางการศึกษา (โอนหน่วยกิตบางรายวิชา) เนื่องจากกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) ด้อยประสิทธิภาพในการคัดกรองเยาวชนยากจนในการเข้าสู่ระดับอุดมศึกษา (ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์, 2551 และ Chapman, B. et al. , 2010) ดังนั้นการให้ทุนให้เปล่ากับเด็กยากจนจะมีประสิทธิภาพและสร้างแรงจูงใจในการศึกษาต่ออุดมศึกษามากกว่าการให้กู้ยืมเงินเพื่อการศึกษา ซึ่งวิธีการกู้ยืมเงินไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจสนับสนุนการศึกษาต่อของพ่อแม่ แต่กลับสร้างหนี้สินที่ต้องใช้คืนและเรียนไม่จบ (Gladieux, 2002)

การตัดสินใจเปลี่ยนสายการเรียนจากสายสามัญศึกษา (ม.4-6) เป็นสายอาชีวศึกษา (ปวช.) ขณะที่เรียนมัธยมศึกษาตอนปลายเพื่อศึกษาต่ออุดมศึกษาหลักสูตร 2 ปี (ปวส.) เป็นอีก

แนวคิดหนึ่งที่ใช้การจำลองมาตรการทางการศึกษาร่วมกับมาตรการการคลังในการพิจารณาเพิ่มสัดส่วนผู้เรียนสายอาชีพศึกษาอย่างเร่งด่วน

2.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาแรงจูงใจของมาตรการการคลังและมาตรการทางการศึกษาในการสร้างโอกาสทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาหลักสูตร 2 ปี (ปวส.) ของบุตรในครัวเรือนยากจน
2. วิเคราะห์โอกาสที่จะเปลี่ยนสายการเรียนจากสายสามัญเป็นสายอาชีพศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ปวช.) และศึกษาต่ออุดมศึกษาหลักสูตร 2 ปี (ปวส.) ของนักเรียนสายสามัญ

3.แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีพฤติกรรมครัวเรือน (theory of family behavior) ซึ่งริเริ่มโดย Becker & Tomes (1986) มีมโนทัศน์หลักเกี่ยวกับครอบครัวในฐานะเป็นหน่วยผลิตหนึ่งของสังคม พร้อมกับอธิบายความหมายของฟังก์ชันการผลิตของครัวเรือน ซึ่งเกิดจากสมาชิกและปัจจัยการผลิต (รวมทั้งเวลา) เพื่อให้เกิดอรรถประโยชน์สูงสุด ควบคู่กันพ่อแม่ตระหนักถึงความสำคัญของทุนมนุษย์ และความหวังดีต่อบุตรหลาน (altruistic attitude toward their offspring) ผู้ปกครองสนับสนุนให้บุตรมีโอกาสที่ดี โดยสนับสนุนเงินทุนและให้โอกาสได้รับการศึกษา รวมทั้งมีความพึงพอใจที่จะจ่ายโอนมรดกให้ทายาท ผู้ปกครองเผชิญปัญหาการตัดสินใจเลือกระหว่างปัจจุบันและอนาคต เสียสละการบริโภคในปัจจุบัน หรือยินยอมกู้เงิน หรือจำหน่ายสินทรัพย์ที่มีอยู่เพื่อเป็นรายจ่ายทางการศึกษาของบุตร โดยคาดหวังว่าจะได้รับโอกาสการทำงานที่ดี รายได้และอาชีพมั่นคง เพื่อทำหน้าที่สืบทอดชื่อเสียงวงศ์ตระกูล

แบบจำลองที่เป็นกรอบการวิเคราะห์นี้ปรับปรุงจาก Brown (2003) แบ่งช่วงเวลากลับเป็น 2 ช่วง และกำหนดข้อสมมติว่า แต่ละครัวเรือนประกอบด้วยพ่อหรือแม่ที่มีความชอบเหมือนกัน (identical preferences) มีบุตรจำนวน n คน แต่ครัวเรือนมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ข้อจำกัดสภาพคล่อง (liquidity constrains) ไม่เท่ากัน จำนวนหนึ่งสามารถกู้ยืมเงินในอนาคตจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้จ่ายได้ ในขณะที่บางครัวเรือนมีข้อจำกัดมากกว่า รายได้ครัวเรือนมาจากการทำงาน นำไปใช้จ่ายบริโภคสินค้าและบริการ แต่ไม่เกินกว่ามูลค่าสินทรัพย์ทั้งหมด ดังนั้นแต่ละครัวเรือนจะพยายามจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดอรรถประโยชน์สูงสุด (maximize a utility function, u) ซึ่งประกอบด้วยการบริโภคในช่วงเวลาที่ 1 (C^1) และการบริโภคในช่วงเวลาที่ 2 (C^2) ดังนั้น $U(C^1, C^2)$ กำหนดให้เป็นฟังก์ชันอรรถประโยชน์ที่มีลักษณะเป็น strictly concave และการบริโภคในช่วงเวลาที่

2 ของพ่อแม่เป็นการลงทุนทางการศึกษาให้แก่บุตร ซึ่งจะถูกแบ่งปันตามกฎการแบ่งปัน (sharing rule), α_t , โดยค่า α_t อาจจะมีค่าเท่ากัน หรือแตกต่างกันตามความพอใจในการแบ่งปันทรัพยากรที่พ่อแม่มีต่อบุตรแต่ละคน ฟังก์ชันอรรถประโยชน์ในการบริโภคของพ่อแม่ในช่วงเวลาที่ 2 ขึ้นอยู่กับการบริโภคของบุตรซึ่งสะท้อนถึงความหวังดี (altruism function) ของพ่อแม่, ξ_t , ทั้งนี้ขึ้นอยู่กัลักษณะตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับบุตร (b) เช่น เพศ ลำดับพี่น้อง เกรดเฉลี่ย เป็นต้น และตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับพ่อแม่หรือโครงสร้างครัวเรือน (p) เช่น ขนาดครัวเรือน การศึกษาและรสนิยม (ทัศนคติ) ของพ่อแม่ สถานภาพสมรส เป็นต้น ซึ่งสามารถเขียนอยู่ในรูปฟังก์ชันได้ว่า $\xi_t = f(b, p)$ โดย b คือตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับบุตร และ p คือ ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับพ่อแม่ หรือโครงสร้างครัวเรือนดังนั้นสามารถเขียนฟังก์ชันอรรถประโยชน์ตามที่ได้กล่าวมา ดังนี้

$$(1)--- \quad U = \mu U(C^1) + (1-\mu) \sum [\alpha_t + (1-\alpha_t) \xi_t(b,p)] U(C^2)$$

โดยที่ μ เป็นน้ำหนักของความพอใจในปัจจุบันของครัวเรือน (household's preference) ในการบริโภคช่วงเวลา 1 กำหนดให้ $\mu \in [0,1]$ และ α_t หมายถึงน้ำหนักของการแบ่งปันทรัพยากรที่พ่อแม่ให้แก่บุตรแต่ละคน(กรณีที่มีบุตรมากกว่า 1 คน) กำหนดให้ $\alpha_t \in [0,1]$ ในช่วงเวลาที่ 2 พ่อแม่ใช้ทรัพยากรที่มีเหลือจากการบริโภคในช่วงเวลาที่ 1 ในการดูแลบุตรโดยลงทุนเพื่อการศึกษา ฟังก์ชันการผลิตทางการศึกษา (production function: g) ซึ่งสามารถเขียนแทนด้วยสัญลักษณ์ ดังนี้

$$(2)--- \quad C^2 = g(K_t) \quad \text{โดยที่}$$

$$(3)--- \quad K_t^* = (K_e, K_c, K_s)$$

ตัวแปร K_e = ทุนทางเศรษฐกิจ K_c = ทุนทางวัฒนธรรม และ K_s = ทุนทางสังคม

ทุนเป็นปัจจัยการผลิต (input) ที่ต้องใช้เพื่อผลผลิต (output) อันพึงปรารถนาของแต่ละครอบครัว คือต้องการให้บุตรจบระดับการศึกษาสูงสุด (C^2)

ปัญหาของครัวเรือน (The household's problem) สามารถเขียนได้ว่า

$$(4)--- \quad \begin{array}{ll} \text{Max} & \mu U(C^1) + (1-\mu) \sum [\alpha_t + (1-\alpha_t) \xi_t(b,p)] U(C^2) \\ \text{s.t} & C^1, K_t : g(K_t) \\ & P^C C^1 + P K_t \leq A_t \end{array}$$

* ทุนทางเศรษฐกิจ (รายได้และสินทรัพย์) ทุนทางวัฒนธรรม (รูปแบบความรู้ ทักษะ การศึกษา พ่อแม่ถ่ายทอดให้ลูก) และทุนทางสังคม (ความสัมพันธ์ ความเชื่อใจ ความคาดหวัง ทัศนคติ เครือข่าย)

$$T = t_w + t_{c^2}$$

$$Y_t = w(H)t_w + rK_t$$

โดยที่ P^C คือ ราคาสินค้าและบริการสมมติให้เท่ากับ 1 (ราคาเปรียบเทียบสินค้าแต่ละชนิดเท่ากัน)

P คือ ราคาหรือต้นทุนของทุนแต่ละประเภทที่ใช้ในการลงทุนทางการศึกษา

Y_t คือ รายได้ของครัวเรือน

T คือ เวลาทั้งหมดใน 1 วัน (24 ชั่วโมง) t_w คือ เวลาการทำงานของพ่อแม่ t_{c^2} คือ เวลาในการลงทุนการศึกษาของบุตร โดยรวมกันเป็น T คือ เวลาทั้งหมดที่มี กล่าวคือ นอกจากเวลาทำงานแล้วเวลาทั้งหมดจะอุทิศให้กับการใช้เวลาดูแลบุตรในการพัฒนาทุนมนุษย์

$w(H)$ คือ ฟังก์ชันต้นทุนค่าเสียโอกาสในการใช้เวลาทำกิจกรรมอื่น ๆ ซึ่งในที่นี้เป็นการใช้เวลาในการลงทุนการศึกษาของบุตร ซึ่งค่าจ้างแรงงานต่อชั่วโมงเป็นต้นทุนค่าเสียโอกาสขึ้นอยู่กับระดับการศึกษาของพ่อแม่ (H)

r คือ อัตราผลตอบแทนของทรัพย์สินหรือการลงทุน (อัตราดอกเบี้ย)

K_t คือ จำนวนทุน

A_t คือ สินทรัพย์ของครัวเรือนซึ่งครอบคลุมถึงรายได้และเงินออม

โดยใช้ First order conditions สรุปได้ว่า

$$(5) \text{---} \quad \mu \frac{\partial U}{\partial C^1} - \lambda = 0$$

$$(6) \text{---} \quad (1 - \mu) [\alpha_t + (1 - \alpha_t) \xi_t(b, p)] \frac{\partial U}{\partial C^2} \frac{\partial C^2}{\partial K_i} - P \lambda = 0$$

แทนค่า λ ในสมการ (5) และ (6) ได้ความสัมพันธ์ดังนี้

$$(7) \text{---} \quad \frac{MU_{C^1}}{MU_{C^2}} = \frac{(1 - \mu) [\alpha_t + (1 - \alpha_t) \xi_t(b, p)]}{\mu P} \frac{\partial C^2}{\partial K_i}$$

$$(8) \text{---} \quad \frac{\partial C^2}{\partial K_i} = \frac{\mu P}{(1 - \mu) [\alpha_t + (1 - \alpha_t) \xi_t(b, p)]} \frac{MU_{C^1}}{MU_{C^2}}$$

$$(9) \text{---} \quad U(C^2) = f(\xi_t(b, p), K_t)$$

$$(10) \text{---} \quad C^2 = a + \beta_i \xi_i(b, p) + \theta_i K_e + \eta_i K_C + \chi_i K_S + \varepsilon_i$$

เมื่อ C_1^2 เป็นตัวแปรตาม คือ ความสนใจเปลี่ยนสายการเรียนจากสายสามัญเป็นสายอาชีวศึกษา ของนักเรียนสายสามัญที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 (y) และตัวแปรอิสระ(x) ได้แก่ ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับบุตร (b) เช่น ผลการเรียนสะสม ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับพ่อแม่ (p) หรือโครงสร้างครัวเรือน เช่น สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครัวเรือน อาชีพหัวหน้าครัวเรือน เป็นต้น ซึ่งเป็นตัวแปรในฟังก์ชันความหวังดี ตัวแปรทุนทางเศรษฐกิจ (K_e) เช่น รายได้ สิทธิทรัพย์ การมีบ้านเป็นของตนเอง สภาพคล่องทางการเงิน และเคยกู้ยืมเงินเพื่อการศึกษาของรัฐ ตัวแปรทุนทางวัฒนธรรม (K_c) เช่น ระดับการศึกษาหัวหน้าครัวเรือน การสนับสนุนความสามารถด้านต่าง ๆ แก่บุตร เวลาอ่านหนังสือของผู้ปกครอง และเวลาเอาใจใส่ในการเรียนแก่บุตร และตัวแปรทุนทางสังคม (K_s) เช่น ทักษะคิดของผู้ปกครอง สัดส่วนเพื่อนที่จะศึกษาต่ออุดมศึกษา และระยะทางจากบ้านถึงสถาบัน ดังนั้น พ่อแม่จะตัดสินใจเลือกประเภทสายการเรียน และระดับการศึกษาสูงสุดที่เหมาะสมให้แก่บุตร เพื่อให้ได้รรถประโยชน์สูงสุดในครัวเรือน $\text{Max } U(C_1^{2*})$

4.ระเบียบวิธีวิจัย

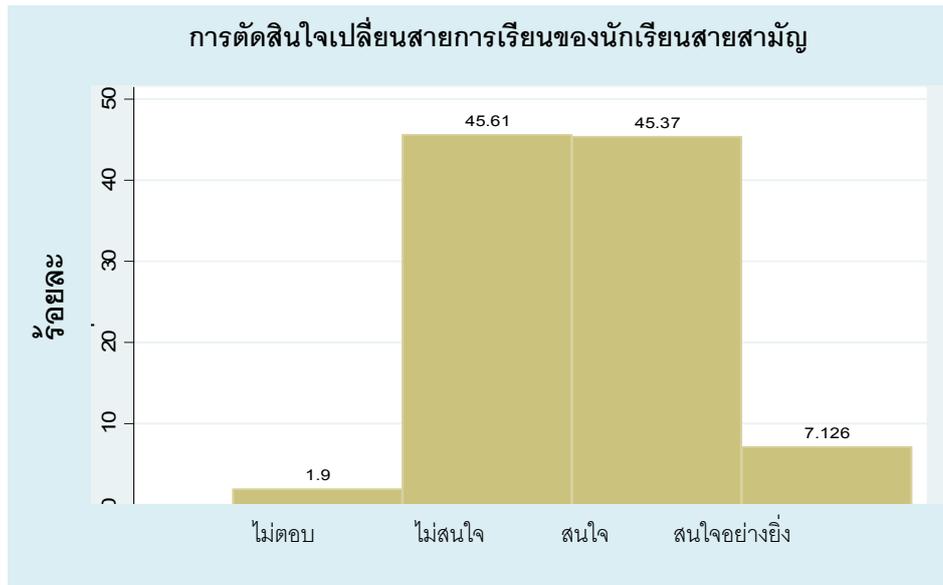
การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจได้รวบรวมข้อมูลปฐมภูมิโดยใช้แบบสอบถาม โดยที่ประชากร คือ ครัวเรือนไทย และหน่วยวิเคราะห์ คือ ครัวเรือนซึ่งมีบุตรกำลังศึกษาอยู่สายสามัญในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ซึ่งกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามสูตร W.G. Cochran (1953) $n = z^2 p(1-p)/e^2$ โดย n คือ ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง p คือ สัดส่วนคนจนที่สุด 2 เดไซล์แรก จึงกำหนดให้เท่ากับ 0.2 e คือ ความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้นได้ร้อยละ 5 และ z คือ ระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 ดังนั้นจะได้ขนาดตัวอย่างคนจน คือ $n = (1.96)^2(0.2)(0.8)/(0.05)^2 = 246$ คน (อย่างต่ำ) แต่เก็บจริงกำหนดจำนวนคนจนและคนไม่จนรวมกัน จำนวน 421 คน สำหรับตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา y คือ ความสนใจที่จะเปลี่ยนสายการเรียนของนักเรียนสายสามัญเป็นสายอาชีวศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ปวช.) และศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาหลักสูตร 2 ปี (ปวส.) ซึ่งมี 2 ทางเลือก คือไม่สนใจ (0) และสนใจ (1) โดยมีสมมติฐานว่า y มีความสัมพันธ์กับตัวแปรอิสระในฟังก์ชันความหวังดีของพ่อแม่ (ξ) กับทุนประเภทต่าง ๆ ได้แก่ ทุนทางเศรษฐกิจ (K_e) ทุนทางวัฒนธรรม (K_c) และทุนทางสังคม (K_s) สมมติให้ตัวแปรอิสระเหล่านั้น คือ x (explanatory variables)

$$(11)--- \quad y^* = x_1' \beta_1 + \varepsilon_1, \quad y = 1 \text{ if } y^* > 0$$

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามประกอบด้วย 7 ส่วน ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับหัวหน้าครัวเรือนและโครงสร้างครัวเรือน ส่วนที่ 2 รายได้ การถือครองสินทรัพย์ และภาระหนี้สิน ส่วนที่ 3 การสนับสนุนความสามารถด้านต่าง ๆ แก่บุตรรวมทั้งพฤติกรรมต่าง ๆ ของพ่อแม่ ส่วนที่ 4 ทักษะของผู้ปกครองต่อการศึกษาของบุตร ส่วนที่ 5 เกี่ยวกับความช่วยเหลือทางการเงินของรัฐและการกู้ยืมเงินจากกองทุนต่าง ๆ ของรัฐที่ต้องใช้คืน ส่วนที่ 6 ทักษะหรือความต้องการให้รัฐส่งเสริมการศึกษาของเด็กยากจนในประเด็นการปฏิรูปการศึกษาระดับอุดมศึกษา ส่วนที่ 7 ข้อมูลทั่วไปของนักเรียน และแนวโน้มการตัดสินใจเรียนสายอาชีพศึกษา การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เริ่มจากสุ่มจังหวัดที่มีอัตราการเข้าเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายต่ำที่สุดและอัตราความยากจนแย่มากที่สุด 5 อันดับจากข้อมูล UNDP Thailand Human Development (2007) เลือก 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเพชรบูรณ์ ตาก สกลนคร และสมุทรสาคร แล้วจึงสุ่มเจาะจงเลือก 1 อำเภอที่มีสถานศึกษาทั้งสายสามัญและสายอาชีพศึกษา และสุ่มสถานศึกษาโดยจับฉลากเลือกสายสามัญและสายอาชีพศึกษาอย่างละ 1 สถาบัน โดยมีครูแนะแนวเป็นผู้สุ่มและเจาะจงเลือกนักเรียนคนและไม่จนในแต่ละสถานศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา และสมการถดถอยโลจิสติก (logistic regression)

5. ผลการวิจัย

ถ้ารัฐต้องการปรับสัดส่วนให้มีผู้เรียนสายอาชีพศึกษาเพิ่มขึ้นในเวลารวดเร็ว นอกจากมาตรการการคลังเพื่อการศึกษาในการให้ทุนแบบให้เปล่าแล้วยังใช้มาตรการทางการศึกษาประกอบการพิจารณาการตัดสินใจแก่ครัวเรือนด้วย แต่สำหรับมาตรการทางการศึกษาเป็นบทบาทหน้าที่ของสำนักงานการอาชีวศึกษาในการพิจารณาเพื่อปรับสัดส่วนผู้เรียนสายอาชีพศึกษาให้เพิ่มขึ้นโดยนักเรียนสายสามัญสามารถเทียบโอนหน่วยกิตที่เรียนมาแล้วได้บางวิชา (วิชาพื้นฐาน) เพื่อเรียนในสายอาชีพศึกษา (ปวช.) ซึ่งจะลดรายวิชาและระยะเวลาการจบการศึกษา ผลการวิเคราะห์ความสนใจของการจำลองใช้ทั้งสองมาตรการร่วมกัน (ภาพประกอบ 2) พบว่า มีผู้ไม่ตอบ ร้อยละ 1.9 และตอบว่า “ไม่สนใจที่จะเปลี่ยนมาเรียนสายอาชีพศึกษาในระดับอุดมศึกษา” รวมสองกลุ่มดังกล่าวเข้าด้วยกันเป็นกลุ่มไม่สนใจ คิดเป็นร้อยละ 47 ขณะที่ผู้สนใจตอบว่าสนใจ ร้อยละ 46 และผู้ตอบว่า “สนใจอย่างยิ่งที่จะเปลี่ยนสายการเรียนจากสายสามัญมาเป็นสายอาชีพศึกษาในระดับมัธยมปลาย” คิดเป็นร้อยละ 7 รวมสองกลุ่มดังกล่าวเข้าด้วยกันเป็นกลุ่มที่สนใจ คิดเป็นร้อยละ 53 ซึ่งมากกว่าผู้ไม่สนใจ

ภาพที่ 2 ความสนใจที่จะเปลี่ยนสายการเรียนของนักเรียนสายสามัญ

ภาพที่ 3 ความสนใจที่มีต่อมาตรการในการเปลี่ยนสายการเรียนที่จำลองขึ้นจำแนกตามฐานะทางเศรษฐกิจ

ในการวิเคราะห์หาค่าสัดส่วนต่าง ๆ ของครัวเรือนจน (รายได้ของครัวเรือนไม่เกิน 8,000 บาทต่อเดือน) และไม่จน (รายได้ของครัวเรือนมากกว่า 8,000 บาทต่อเดือน) ใช้เกณฑ์การกำหนดความยากจนโดยเปรียบเทียบ ซึ่งคำนวณจากรายได้ของครัวเรือนไม่เกินเดซิไทล์ที่ 2 โดยใช้ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ปี 2554 (มีค่าใกล้เคียงกับการสุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลในการศึกษานี้) ผลการศึกษาเกี่ยวกับความสนใจในมาตรการดังกล่าว พบว่า ครัวเรือนจนให้ความสนใจที่จะเปลี่ยนสายการเรียนมากถึงร้อยละ 64 (ภาพประกอบ 3) ซึ่งเป็นกลุ่มที่ผู้วิจัยให้ความสำคัญและนำเสนอบทความประเด็นสำคัญในบทความนี้ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เหตุผลในการเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจของกลุ่มครัวเรือนไม่จนโดยการวิเคราะห์และทดสอบโดยใช้แบบจำลองโลจิต ซึ่งแบ่งตัวแปรตามเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ไม่สนใจเปลี่ยนสายการเรียนและกลุ่มที่สนใจเปลี่ยนสายการเรียน เพื่อหาหลักฐานเชิงประจักษ์พิสูจน์เหตุผลหรือตัวแปรที่เกี่ยวข้องเพื่อนำเสนอเป็นนโยบายต่อไป

ตารางที่ 1 แสดงผลการประมาณความน่าจะเป็นที่นักเรียนสายสามัญจะเปลี่ยนแปลงสายการเรียนไปเรียนสายอาชีวศึกษา โดยการจำลองสถานการณ์สมมติกำหนดตัวแปรรายได้และสินทรัพย์สุทธิเป็นตัวแปรกลุ่มตามการกระจายความถี่สะสมของข้อมูล โดยให้รายได้แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ ครัวเรือนจน (รายได้ครัวเรือนต่ำกว่า 8,000 บาทต่อเดือน) และไม่จน (รายได้ครัวเรือนมากกว่า 8,000 บาทต่อเดือน) แบ่งสินทรัพย์สุทธิเป็น 3 กลุ่ม คือ ไม่มีสินทรัพย์ (สินทรัพย์สุทธิน้อยกว่าศูนย์) สินทรัพย์สุทธิปานกลาง (มูลค่าไม่เกิน 100,000 บาท) และสินทรัพย์สุทธิมาก (มูลค่ามากกว่า 100,000 บาท) พบว่า ตัวแปรอิสระที่มีผลต่อความสนใจดังกล่าว ได้แก่ 1) รายได้ กล่าวคือ ครัวเรือนไม่จนมีแนวโน้มที่จะสนใจเปลี่ยนสายการเรียนไปเรียนสายอาชีวศึกษาน้อยกว่าครัวเรือนจน ประมาณ 0.56 เท่า หรือน้อยกว่าร้อยละ 44 2) สินทรัพย์สุทธิ กล่าวคือ ครัวเรือนที่มีสินทรัพย์สุทธิปานกลาง มีความสนใจเปลี่ยนสายการเรียนไปเรียนสายอาชีวศึกษามากกว่าครัวเรือนที่ไม่มีสินทรัพย์สุทธิ ประมาณ 2 เท่า 3) ครัวเรือนที่มีบ้านเป็นของตนเองมีความสนใจน้อยกว่าครัวเรือนที่ไม่มีบ้านเป็นของตนเอง ประมาณ 0.56 เท่า หรือน้อยกว่าร้อยละ 44 และ 4) ผลการเรียนสะสม กล่าวคือ ถ้านักเรียนมีผลการเรียนสะสมลดลง 1 หน่วย จะมีแนวโน้มสร้างแรงจูงใจในการเปลี่ยนสายการเรียนไปเป็นสายอาชีวศึกษาเพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 58 ส่วนตัวแปรทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางสังคมไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

เมื่อพิจารณาเหตุผลที่ไม่มี ความสนใจดังกล่าวจากข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่านักเรียนกลุ่มที่ไม่สนใจนั้นมีความต้องการที่จะเรียนสายสามัญอย่างแท้จริง เนื่องจากวางแผนจะประกอบอาชีพ เกษตรกร พยาบาล ครู นักกฎหมาย เป็นต้น จึงจำเป็นต้องศึกษาต่อหลักสูตร 4 ปี และอีกส่วนหนึ่งให้

เหตุผลว่าผู้ปกครองต้องการสนับสนุนให้ตนเรียนหลักสูตร 4 ปี แต่สำหรับกลุ่มที่สนใจเปลี่ยนมาเรียนสายอาชีวศึกษาตามมาตรการที่สมมติขึ้นแบบสุดขั้วนั้น ไม่ใช่มีแต่กลุ่มคนจนอย่างเดียวยังมีคนไม่จนจำนวนมากที่ต้องการเปลี่ยน

มาเรียนสายอาชีวศึกษา เหตุผลสำคัญที่แสดงไว้สรุปได้ 2 ประการ คือ 1) อาชีพที่คาดหวังสามารถเรียนในสายอาชีวศึกษาก่อนได้แล้วจึงไปศึกษาต่ออีก 2 ปีจนจบปริญญาตรี ซึ่งอาจจะเหมาะสมกับความสามารถและความเป็นไปได้ของตนในการศึกษาต่อสาขาดังกล่าว เช่น วิศวกรรมศาสตร์ สถาปัตยกรรมศาสตร์ เกษตรศาสตร์ คหกรรมศาสตร์ พาณิชยศาสตร์และการบัญชี เป็นต้น และ 2) การที่ตนเรียนสายสามัญไปแล้วรู้สึกไม่ชอบและเรียนได้ไม่ค่อยดี เมื่อพิจารณาจากผลการเรียนสะสมยิ่งทำให้รู้สึกผิดหวังและท้อถอย จึงพิจารณาตัวเองว่าอาจจะไม่เหมาะสมกับการเรียนสายสามัญ

6.สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ดังนั้นตัวแปรที่จะมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มโอกาสที่จะเปลี่ยนสายการเรียนของนักเรียนสายสามัญเพื่อศึกษาต่ออุดมศึกษาหลักสูตร 2 ปี (ปวส.) มากที่สุด คือ รายได้ และเกรดเฉลี่ย ขณะที่ทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางสังคมไม่มีความสำคัญแต่อย่างใดซึ่งเป็นไปตามที่ผู้วิจัยคาดไว้ ทำให้กลุ่มเป้าหมายสำคัญในการเพิ่มสัดส่วนนักเรียนสายอาชีวศึกษา คือ กลุ่มนักเรียนสายสามัญที่มีฐานะยากจน หรือกลุ่มนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (เกรดเฉลี่ย) ต่ำ จะมีแนวโน้มสนใจที่จะเปลี่ยนไปเรียนสายอาชีวศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ปวช.) และอุดมศึกษาหลักสูตร 2 ปี (ปวส.) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Gatlin (2008) ที่ระบุว่าครัวเรือนที่มีฐานะด้อยกว่า จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำจะมีแนวโน้มเลือกเรียนอุดมศึกษาหลักสูตร 2 ปี มากกว่าหลักสูตร 4 ปี ถึงแม้ว่ามาตรการการคลังเพื่อการศึกษาที่น่าเสนอนี้ จะเพิ่มเติมต่อให้กับคนจนในการเลือกเรียนปวส. เพิ่มขึ้น แต่ก็ไม่สามารถสร้างแรงจูงใจได้มากพอเท่ากับการเลือกเรียนปริญญาตรี เนื่องจากผลตอบแทนทางการศึกษาที่ไม่เท่าเทียมกัน ค่านิยมของสังคมในการส่งบุตรหลานเรียนปริญญาตรี และทัศนคติด้านลบของผู้ปกครองที่มีต่อการศึกษายาอาชีวศึกษา (Pimpa, 2007) ทำให้การเลือกเรียนปริญญาตรีเป็นทางเลือกที่ดีกว่าการเรียน ปวส. ในทุกมิติ ดังนั้นการเพิ่มสัดส่วนผู้เรียนสายอาชีวศึกษาให้ได้ตามเป้าหมายในการปฏิรูปการศึกษา จะต้องใช้การปรับเปลี่ยนโครงสร้างการศึกษาและตลาดแรงงานทั้งระบบ อีกทั้งรัฐควรใช้มาตรการการคลัง (ทุนให้เปล่า) ร่วมกับมาตรการการศึกษา (โอนหน่วยกิต) กับนักเรียนสายสามัญที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-5 ที่

ครอบครัวมีฐานะยากจน นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ (คาดว่าไม่สามารถเรียนในสายสามัญจนจบการศึกษาได้ แต่คาดว่าจะสามารถเรียนด้านวิชาชีพ เน้นการปฏิบัติมากกว่าวิชาการ) และมีความต้องการเปลี่ยนไปเรียนสายอาชีวศึกษาในระดับอุดมศึกษา นอกจากนี้ใช้เกณฑ์รายได้ของครัวเรือนในการกำหนดความยากจนแล้วควรพิจารณาเกณฑ์อื่น ๆ ประกอบด้วย เช่น สินทรัพย์และหนี้สินครัวเรือน สภาพคล่องทางการเงิน เป็นต้น

ตารางที่ 1 ความน่าจะเป็นของนักเรียนสายสามัญที่จะเปลี่ยนไปเรียนสายอาชีวศึกษา

Logistic regression (No = 421)		LR chi2(19) = 53.04	Prob > chi2 = 0.0001
Log likelihood = -264.76902			Pseudo R2 = 0.091
Switching Track	Odds Ratio	S.E.	คำอธิบายตัวแปร
inc	.5618518**	0.1486253	ครัวเรือนไม่จน
ast			สินทรัพย์สุทธิครัวเรือน
2	2.265828**	0.8947989	สินทรัพย์สุทธิปานกลาง
3	1.509421	0.5689248	สินทรัพย์สุทธิมาก
hou	.5639698*	0.192539	มีบ้านเป็นของตนเอง
liq	.7912207	0.2309979	มีสภาพคล่องทางการเงิน
gov	.8229606	0.2237944	เคยกู้เงินจากเพื่อการศึกษารัฐ
edh			การศึกษาหัวหน้าครัวเรือน
2	.881428	0.23179	หัวหน้าครัวเรือนจบมัธยมศึกษา
3	1.036629	0.4744562	หัวหน้าครัวเรือนจบอุดมศึกษา
age	1.023479	0.0160845	อายุหัวหน้าครัวเรือน
sta	.8097113	0.2626349	แต่งงานหรือแยกกันอยู่
hoc			อาชีพหัวหน้าครัวเรือน
2	1.127489	0.4782919	รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ/บริษัท
3	0.9966492	0.3773387	ค้าขาย/อาชีพอิสระ
gpa	.4039225**	0.0860589	ผลการเรียนเฉลี่ยสะสม
size	0.994612	0.055174	จำนวนสมาชิกในครัวเรือน
sup	.9351618	0.0724027	สนับสนุนความสามารถแก่บุตร

rea	.9931066	0.0363451	เวลาการอ่านหนังสือของผู้ปกครอง
tim	1.008288	0.0238131	เวลาเอาใจใส่การเรียนแก่นบุตร
att	1.029178	0.0239885	ทัศนคติผู้ปกครอง
rat	.9923845	0.0083471	สัดส่วนเพื่อนที่จะศึกษาต่อ
dis	.999411	0.0008324	ระยะทางจากบ้านถึงสถาบัน

หมายเหตุ : * ที่ระดับนัยสำคัญ .10 และ ** ที่ระดับนัยสำคัญ .05

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ให้ทุนการสนับสนุนการวิจัย และสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) ที่มอบเงินรางวัลข้อเสนอโครงการวิจัยดีเด่นระดับปริญญาเอก

เอกสารอ้างอิง

- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์.(2551).การคลังเพื่อการศึกษา: สิ้นเชื่อการศึกษาเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์ และลดความเหลื่อมล้ำ.มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ.(2555).ความเชื่อมโยงระหว่างสถานศึกษากับตลาดแรงงาน:คุณภาพผู้สำเร็จ การศึกษา และการขาดแคลนแรงงานที่มีคุณภาพ. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. ห้องบางกอกคอนเวนชันเซ็นเตอร์บี โรงแรมเซ็นทาราแกรนด์เซ็นทรัลเวิลด์.2555.
- Becker, G.S., & Tomes, N. (1986). Human Capital and the Rise and Fall of Families. *Journal Lab Economic*, 4(3 Part2).
- Brown, P.H. (2003). Poverty, Education and Intrahousehold Bargaining: Evidence from China. Dissertation Doctor of Philosophy (Economics). University of Michigan.
- Chapman, B. et al. (2010). Thailand's student loans fund : Interest rate subsidies and repayment burdens. *Economics of Education Review*, 29(2010), 685-694.
- Cochran, W. G. (1953). *Sampling Techniques*. New York: John Wiley & Sons.
- Gatlin, S. J. (2008). *Asset and Access : How wealth affects who attend college and who attends selective colleges*. ProQuest Dissertations & Theses. Stanford University.
- Gladieux, L. E. (2002).Federal Student Aid in Historical Perspective. In Heller, D.E. (Ed.),

Condition of Access: Higher Education for Lower Income Students.

Pager Publishers.

Pimpa, N. (2007). Reference groups and choices of vocational education : Case of Thailand. School of Education, RMIT University.

UNDP. (2007). Thailand Human Development Report 2007 Sufficiency Economy and Human Development. Bangkok, Thailand.